

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»

О. В. Бринцев

**«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»
В УКРАЇНІ.
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Монографія

Харків
«Право»
2016

УДК 347.99-028.27(477)

ББК 67.9(4УКР)310

Б87

Серія заснована _____

*Рекомендовано до друку вченою радою
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
(протокол № 8 від 30 вересня 2016 р.)*

Рецензенти:

Ю. Є. Атаманова – доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України;

Д. М. Сибільов – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесуального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Бринцев О. В.

Б87 «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія / О. В. Бринцев. – Х. : Право, 2016. – 72 с. – (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»).

ISBN 978-966-937-092-1

Монографія присвячена дослідженню проблем електронного судочинства в Україні. В роботі здійснено огляд загальних проблем інформатизації суспільства, побудови електронного «нового світового порядку». Визначено проблеми та перспективи електронного правосуддя як однієї з форм електронного урядування. Зроблено огляд стану наукової розробленості проблеми, європейських стандартів та закордонного досвіду з цього питання. Досліджено вітчизняні стратегічні плани розвитку електронного судочинства, стан їх імплементації у чинне законодавство та практику.

На основі аналізу та узагальнення досвіду електронного судочинства пролягають пропозиції, спрямовані на запровадження «Електронного суду» як елементу інформаційного суспільства – самостійної унікальної форми судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі.

Для юристів, наукових та практичних працівників (суддів, адвокатів, прокурорів та ін.), студентів, аспірантів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться проблемами впровадження електронних технологій у сферу судочинства.

УДК 347.99-028.27(477)

ББК 67.9(4УКР)310

© Бринцев О. В., 2016

ISBN 978-966-937-092-1

© Видавництво «Право», 2016

ЗМІСТ

1. «Електронний суд» як феномен інформаційного суспільства	4
2. Сучасний стан електронного правосуддя в Україні	7
Ступінь наукової розробленості проблеми	7
Європейські стандарти	9
Закордонний досвід	10
Вітчизняні стратегічні плани	12
Вітчизняне нормативне поле	15
Сучасний стан впровадження елементів електронного судочинства	16
Експериментальне впровадження нових елементів «Електронного суду»	18
Проблеми функціонування електронного правосуддя в Україні	19
Перспективне законодавство	22
3. «Електронний суд» майбутнього	25
Висновки	30
Список використаних джерел	32
Додатки	37
Проект Господарського процесуального кодексу України	37
Проект Закону України «Про внесення змін до цивільного процесуального кодексу України (щодо судової реформи)»	51

1. «Електронний суд» як феномен інформаційного суспільства

Україна, як і весь світ, стрімко рухається вперед у напрямі побудови нового інформаційного суспільства. Суспільства, однією з ознак якого є переведення максимальної кількості комунікацій звичайної життєдіяльності людини в електронну, інформаційну, форму. Однією з таких сфер є судочинство.

Звісно, до процесу побудови цього «нового світового порядку», повністю заснованого на інформаційних технологіях, треба ставитися із особливою обережністю, як і до будь-якого глобального соціального експерименту. Недаремно все більше експертів та аналітиків у різних галузях знань застерігають від суцільної інформатизації суспільних відносин. Багато хто з них вбачає у цьому початок кінця людства. Всеосяжне запровадження електронних засобів реалізації природних прав і свобод людини є кроком на шляху до заганяння людини в залежність від систем тотального контролю над особистістю.

Так, О. Г. Данильян, досліджуючи питання моральних дилем інформаційного суспільства, слушно зазначає, що зубожіння духовного буття на тлі гігантського зростання інформації свідчить про те, що інформаційне суспільство не є безпроблемною й позитивною реальністю, про яку говорять його апологети, а розкриває новий рівень моральної безвиході і суперечностей, яких не знали попередні епохи [1, с. 21–22].

Ми зіткнулися з дуже складним моментом розвитку людства в цілому, зазначає С. П. Капіца. Темпи розвитку техніки сьогодні дуже високі. А наша здатність це все осмислити і розумно в цьому технічному та інформаційному середовищі жити від цих темпів відстає [2].

Дійсно, кожне явище має дві сторони медалі. І сьогодні людство ще не до кінця усвідомлює численні ризики переведення комунікацій у сучасному суспільстві на новий, «інформаційний» рівень. Останні,

безсумнівно, існують у цього процесу попри всі переваги інформатизації. Тому складно не погодитись із твердженнями про необхідність визначення граничної межі інформатизації життя людини. Визначення точки неповернення, перетин якої здатний насправді призвести до підкорення життя кожної людини засобам глобального впливу.

Незважаючи на процеси суцільної інформатизації, у кожної особи повинно залишатися право на повноцінне приватне життя, вільне від будь-яких засобів електронного моніторингу та контролю. Жодні «глобальні терористичні загрози», жодна «боротьба з корупцією» чи інші високі «демократичні та загальнолюдські цінності» не можуть виправдати позбавлення особи людяності, свободи та права на особисте життя.

Утім, незважаючи на загрози, котрі несе в собі інформатизація суспільного простору, слід визнати, що сьогодні існує ще достатньо сфер життя людини, котрі можуть бути значно і при цьому безпечно покращені шляхом їх переведення в електронну форму, без завдання жодної шкоди приватному життю особи. Це сфери, котрі первісно своєю суттю мають публічний характер. Сфери, в яких особа сьогодні, як і раніше, повинна відкривати суспільству окремі частини свого приватного життя. Для досягнення своїх же приватних інтересів або задля певних публічних інтересів.

Перш за все це сфера урядування. Інформатизація відносин в цій царині не означатиме додаткового втручання держави та суспільства у приватне життя людини, оскільки питання державного управління і так завжди передбачало таке втручання. Навпаки, переведення транзакцій між людиною та державою в електронний формат дозволить зекономити значні часові, матеріальні та людські ресурси і перенаправити їх із суспільної у приватну сферу.

Одним із секторів електронного урядування є система електронного правосуддя. Поряд з іншими сервісами державних владних та управлінських послуг електронне правосуддя є одним із елементів електронної демократії, яка впроваджується з метою забезпечення доступності, підзвітності, ефективності зворотного зв'язку, інклюзивності, прозорості в діяльності органів державної влади. Судова влада є ключовим компонентом демократії. Тому справедливо вважається, що електронне правосуддя є найважливішою гранню електронної демократії.

Поєднання останніх суспільно-політичних тенденцій із сучасним економічним середовищем та новітніми інформаційними технологіями

створює нові виклики і відкриває нові можливості. В тому числі й в реформуванні судочинства.

Не можна не погодитись із твердженням про те, що повномасштабна реалізація проекту, що отримав назву «Електронний суд», допоможе вирішити існуючі проблеми в системі судочинства, а саме: забезпечити доступність правосуддя за рахунок обміну електронними документами між усіма учасниками судового процесу, скоротити судові витрати на поштові відправлення та виготовлення паперових документів, удосконалити та прискорити передачу судових документів між судами тощо. Електронне правосуддя спрямоване на забезпечення прозорості та доступності правосуддя, на підвищення якості роботи судів та значну економію державних коштів. Реалізація проекту «Електронний суд» є одним із напрямів підвищення ефективності роботи правосуддя в Україні [3, с. 433].

Уже сьогодні існує безліч інформаційних технологій, які можуть докорінно перетворити владу. Назавжди відправити в минуле бюрократизм і корупцію, зангажованість і непрофесіоналізм...

Підвищення ефективності судової системи передбачає досягнення кількох головних цілей. Серед тих, що можуть бути успішно реалізовані за допомогою сучасних інформаційних технологій, – оперативність, прогнозованість та зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом. Сьогодні в науці поширеною є думка про те, що електронне судочинство порівняно з традиційним більшою мірою гарантуватиме доступ до правосуддя, швидкість розгляду справ судами, сприятиме якості судових рішень, контролю сторін за розглядом справи та економії судових витрат, посилить змагальність і публічність судових процесів [4, с.105; 5, с. 104; 6, с. 227; 7, с. 44; 8].

Як відомо, судочинство є одним із найконсервативніших напрямків людської діяльності. Вік більшості основних принципів судового процесу налічує сотні років. Більшість із таких принципів збережуть свій «конституційний» статус і в майбутньому «Електронному суді». Процес перетворення традиційних форм судочинства на новий електронний лад по суті є процесом перекладу цих традиційних процесуальних основ на нову «цифрову» мову. Результат, котрий буде одержано в підсумку, зараз ще остаточно невідомий. Це дослідження є спробою надати своє бачення такого результату на основі узагальнення та аналізу сучасних тенденцій розвитку електронного судочинства в Україні.

2. Сучасний стан електронного правосуддя в Україні

Ступінь наукової розробленості проблеми

Питанням впровадження інформаційних технологій у діяльність державних органів у науковій літературі приділено належну увагу. Теоретико-прикладні аспекти інформаційної політики, значення інформаційних технологій у різних сферах суспільного життя, питання інформаційно-технічного забезпечення діяльності окремих органів державної влади знаходяться під постійною увагою науковців-правників. Серед них А. Б. Агапов, А. В. Анісімов, Г. В. Атаманчук, Ю. Є. Атаманова, О. Р. Арсірій, О. А. Баранов, Ю. М. Батурін, І. Л. Бачило, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, В. О. Єльцов, О. Є. Сімсон, Калужний, В. П. Колісник, В. С. Цимбалюк, В. Г. Пилипчук, М. Я. Швець, М. М. Ясинок та ін.

Питанням електронного судочинства як окремого напрямку електронного урядування останнім часом також приділяють увагу все більше вітчизняних дослідників. Серед них А. Ю. Каламайко, М. Б. Кравчик, Н. В. Кушакова-Костицька, Н. І. Логінова, І. А. Каланча, Л. Р. Сердюк, М. В. Бондаренко, С. Г. Пограничний, В. В. Білоус, О. С. Фонова, А. Л. Паскар, І. О. Ізарова, О. В. Головченко, Р. О. Кирилюк, І. О. Боголюбський, О. О. Присяжнюк, О. П. Євсєєв, І. В. Булгакова та інші. Втім, слід зазначити, що дослідження використання передових досягнень зазначених технологій в аспекті електронного судочинства є фрагментарними, присвяченими переважно окремим аспектам цієї проблеми. Такі обставини свідчать про відсутність комплексного підходу до розробки проблеми впровадження електронно-

інформаційних технологій у судову діяльність і обумовлюють неповноту її вирішення.

Більш того, узагальнення наукових думок, висловлених у монографічних та інших працях з цієї тематики, показує, що усі проблеми сучасного стану електронного правосуддя в Україні в кінцевому підсумку є похідними від однієї загальної проблеми. Нею є саме недостатня наукова розробка цієї тематики.

Так, А. Ю. Каламайко у своїй монографічній праці, присвяченій дослідженню електронних засобів доказування в цивільному процесі, наголошує, що спеціалізованих досліджень правової природи електронних засобів доказування, їх класифікації та проблем використання у цивільному судочинстві у вітчизняній науці цивільного процесуального права, зокрема на дисертаційному рівні, не було здійснено. Деякою мірою це перешкоджає ефективному використанню сучасних джерел інформації та гальмує розвиток відносин з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій, зокрема електронної комерції. Така ситуація викликана, поряд із зазначеним, браком законодавчого закріплення електронних засобів доказування в системі засобів доказування в цілому та відсутністю встановлених механізмів їх подання, дослідження, оцінки, забезпечення тощо [9, с. 5]. Це твердження є повністю справедливим і стосовно електронних засобів доказування в системі засобів доказування, котрі існують у господарському, кримінальному і адміністративному судочинстві. Така ж ситуація і з іншими інститутами процесуального права (представництво, подання позову, судовий розгляд справи, ухвалення рішення тощо).

Недостатність наукових досліджень проблем електронного судочинства гальмує розвиток вітчизняного законодавства у відповідному напрямі. А це, у свою чергу, викликає невідповідність стану чинного нормативного поля високим запитам суспільства, що ґрунтуються на сучасному стані розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Останній вже набагато випереджає рівень, на якому зупинилося законодавство. Такий дисонанс є одним із чинників зростання незадоволення суспільства якістю державного управління та якістю роботи судової системи.

Аналіз висловлених у науковій літературі думок та досвід застосування чинних норм процесуального права України свідчить про те, що наразі вельми актуальними є дослідження в напрямку наукової розробки таких елементів електронного судочинства:

1) можливості повноцінної двосторонньої комунікації між судом, учасниками судового процесу та усіма іншими заінтересованими особами за допомогою засобів сучасних електронних інформаційно-комунікаційних технологій;

2) визнання усього спектру існуючих сьогодні електронних інформаційних ресурсів належними і повністю допустимими доказами в судовому процесі;

3) можливості вчинення в електронному форматі усіх процесуальних дій під час розгляду будь-яких судових справ.

Європейські стандарти

12 грудня 2003 р. була прийнята Декларація ООН «Побудова інформаційного суспільства – глобальна задача в новому тисячолітті». Декларацією, зокрема, проголошено такі важливі принципи побудови інформаційного суспільства:

1) верховенство права, поряд зі сприятливою, прозорою, такою, що сприяє конкуренції, заснованою на принципі технологічної нейтральності і передбачуваною політичною і регламентарною базою, враховує національні особливості, необхідне для створення орієнтованого на інтереси людей інформаційного суспільства;

2) використання і розгортання ІКТ повинні бути спрямовані на створення переваг у всіх аспектах нашого повсякденного життя;

3) додатки на базі ІКТ потенційно важливі для діяльності органів державного управління і наданих ними послуг [10].

Основні рекомендації щодо впровадження електронної демократії викладені у Рекомендації СМ/Rec (2009) 1 КМ РЄ державам-членам від 18 лютого 2009 р. [11]. В цьому ж документі міститься дефініція електронного правосуддя: «використання ІКТ (інформаційних та ко-

мунікаційних технологій) у реалізації правосуддя усіма зацікавленими сторонами в юридичній сфері з метою підвищення ефективності та якості державних служб, зокрема для приватних осіб та підприємств. Це включає в себе електронний зв'язок і обмін даними, а також доступ до судової інформації» (Р.38).

Рекомендація Rec (2001) 3 КМ РЄ державам-членам «Щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій» вказує на необхідність забезпечення можливості:

- 1) відкриття провадження за допомогою електронних засобів;
- 2) здійснення подальших процесуальних дій у рамках провадження в середовищі електронного документообігу;
- 3) одержування відомостей про хід справи шляхом одержання доступу до судової інформаційної системи;
- 4) одержання інформації про результати провадження в електронній формі (п. 3) [12].

Нідерландський експерт Дорі Рейлінг зазначає чотири рівні електронної взаємодії між громадянами та владою, що розроблені в ЄС:

перший рівень: онлайнова інформація про загальнодоступні послуги;

другий рівень: одностороння взаємодія: завантаження форм із сайтів;

третій рівень: двостороння взаємодія: обробка форм (у тому числі аутентифікація), процесуальні дії в цифровій формі;

четвертий рівень: транзакція: робота зі справою, прийняття та оголошення рішення, оплата [13, с. 4].

Закордонний досвід

Українська держава намагається не відставати від технічного прогресу та від світових лідерів у запровадженні електронного судочинства.

Світовій практиці відомі і в деяких країнах вже добре апробовані системи електронного правосуддя, котрі відповідають усім названим вище рівням інформатизації судочинства. Такими прикладами, зокре-

ма, є працююча в Сінгапурі Система електронної подачі документів (Electronic Filing System), котра з 2000 року є обов'язковою при подачі документів у цивільних справах; Інтегрована електронна система цивільних позовів (Integrated Electronic Litigation System); Служба електронного вилучення документів (Electronic Extract Service), яка дозволяє юридичним фірмам в режимі он-лайн шукати і переглядати документи, що надійшли до суду у цивільній справі; Електронна інформаційна служба (Electronic Information Service), котра дає можливість дізнаватися про всі процесуальні дії суду в режимі реального часу; Сайт системи LawNet, який є єдиною точкою доступу до судових сервісів. Електронний інформаційний сервіс «Судовий кабінет», який реалізований в Республіці Казахстан, – єдине вікно для доступу до електронних сервісів судових органів.

Згідно зі ст. 121 Господарського процесуального кодексу Російської Федерації особи, які беруть участь у справі, самостійно вживають заходи щодо отримання інформації про рух справи з використанням будь-яких джерел такої інформації і будь-яких засобів зв'язку. Інформацію про рух у справі особи, які беруть участь у справі, можуть отримати в т. ч. на офіційному сайті суду в мережі Інтернет і в інформаційній системі «Картотека арбітражних справ».

Особи, які беруть участь у справі, мають право подавати в арбітражний суд документи в електронному вигляді, заповнювати форми документів, розміщених на офіційному сайті арбітражного суду в мережі Інтернет, в порядку, встановленому Вищим арбітражним судом Російської Федерації за допомогою онлайн-сервісу «Мій арбітр».

Порядок подачі документів до арбітражних судів Російської Федерації в електронному вигляді затверджений постановою Пленуму Вищого арбітражного суду Російської Федерації № 80 від 8 листопада 2013 р. Документи в електронному вигляді можуть подаватися до арбітражного суду виключно способами, визначеними цим порядком. Матеріали, що надійшли на електронну пошту суду або головуючого судді, не мають статусу процесуальних. Такі документи судом не розглядаються і до матеріалів справи не можуть бути долучені.

Арбітражним процесуальним кодексом Російської Федерації передбачається, що в електронному вигляді до суду можуть бути подані усі

заяви крім спеціально обумовлених, – заяв про забезпечення позову, заяв про забезпечення майнових інтересів (статті 92, 99), клопотання про зупинення виконання судових актів (статті 283, 298). Такі заяви (клопотання) можуть подаватися тільки на паперовому носії. Клопотання про забезпечення позову, викладене в позовній заяві, поданій відповідно до ч. 1 ст. 125 Кодексу за допомогою заповнення форми, розміщеної на офіційному сайті арбітражного суду в мережі Інтернет, вважається неподаною в арбітражний суд.

Влада Великобританії ще з 80-х рр. минулого століття поступово вводить в практику окремі елементи електронного судочинства. У 2016 р. наступним кроком анонсовано проведення так званої цифрової реформи в судовій системі країни. Вона дозволить відповідачам і потерпілим брати участь у засіданнях дистанційно, за допомогою онлайн-зв'язку. Такі зміни є частиною планів з модернізації судів, на яку було виділено 1 млрд фунтів стерлінгів. Зокрема, реформа дозволить потерпілим і свідкам брати участь у судових засіданнях, в тому числі в перехресних допитах, по відеозв'язку. Таким чином, їм вдасться уникнути психологічних травм, викликаних особистою зустріччю зі злочинцем. Крім того, на думку експертів, дистанційна участь дозволить потерпілим краще згадати обставини розглянутих подій. Перш за все ця ініціатива стосується жертв сексуальних злочинів.

Уже сьогодні системи «Електронний суд» діють у США, Австралії, Швейцарії та багатьох інших країнах у спосіб, що забезпечує функціонування моделей судового процесу, котрі дають можливість здійснювати судовий розгляд без вчинення зайвих фізичних транзакцій [6, с. 225–227; 4, с.101–104; 8; 14, с. 160–168].

Вітчизняні стратегічні плани

Ідея суцільної інформатизації всіх сфер суспільного життя, включаючи судочинство, в Україні була закладена ще Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 р. № 537-V [15]. Розбудову інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі

сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування проголошено як один із стратегічних пріоритетів державної політики України.

В Україні Концепція «Електронний суд» була розроблена у 2012 р.і Державним підприємством «Інформаційні судові системи» [16] на розвиток положень Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 7 липня 2010 р. № 2453-VI [17], «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. № 3262-IV [18], «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р. № 74198-ВР [19] та інших, а також Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [20] та Стратегічного плану розвитку судової влади в Україні на 2013–2015 роки [21].

Ще з 2013 р. в Україні діє Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи [22], котра була погоджена в рамках Національної програми інформатизації [19; 23]. Головною метою програми інформатизації судів концепція визначає вдосконалення інформаційно-телекомунікаційної системи судів: якісне поліпшення рівня судового захисту прав і свобод громадян та юридичних осіб; підвищення доступності, зростання довіри до органів правосуддя, поліпшення думки населення про суди, їх ролі та соціальної значимості; формування позитивного іміджу судової системи в цілому; підвищення правового рівня інформованості населення, їх ділової активності щодо забезпечення захисту своїх прав, свобод і законних інтересів у судовому порядку.

У гл. 3 Концепції електронного суду для системи «Електронного суду» були визначені такі завдання: надання можливості фізичній особі або організації направити до будь-якого суду країни підписаний електронним цифровим підписом позовну заяву (апеляційну чи касаційну скаргу) разом з пакетом супутніх документів за допомогою мережі «Інтернет»; надсилання стороні судового процесу електронної копії процесуального документа або повістки засобами електронного зв'язку (e-mail чи SMS); розробка та впровадження універсального формату обміну даними, завдяки якому стане можливою передача справ та документів між автоматизованими системами документообігу суду різних розробників [16].

З метою реалізації положень Концепції наказом ДСА України від 7 вересня 2012 р. № 105 було затверджено Тимчасовий регламент обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу [24], який визначає порядок подання учасниками судового процесу до суду документів в електронному вигляді, а також надсилення таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства. Цим наказом було також визначено порядок реєстрації і роботи користувачів у системі, подання та отримання судом електронних документів, а також надсилення документів користувачу.

11 грудня 2014 р. Радою суддів України затверджена нова Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки [25]. Напрямок 4 Стратегії присвячений розвитку електронного правосуддя. В ньому визначено план заходів, спрямованих на вирішення двох основних стратегічних питань. Перше – доступ до правосуддя. Друге – використання інноваційних технологій та поліпшення судового процесу.

У Стратегії зазначається, що більш інтенсивне використання електронного правосуддя дасть користувачам можливість звертатися до суду, оплачувати послуги, брати участь у провадженнях та отримувати всю відповідну документацію електронними засобами. У свою чергу, судді отримають можливість ефективно розпоряджатися своїми ресурсами та підвищувати свою продуктивність, одночасно вирівнюючи баланс між роботою та особистим життям.

У Стратегії наголошується на таких моментах: на необхідності розвитку нормативно-правової бази щодо електронного правосуддя та комплексних інформаційних систем для досягнення більшої прозорості, ефективності, доступу та справедливості правосуддя; на необхідності удосконалення каналів зв'язку і взаємодії ІС, зокрема зовнішньої взаємодії між різними державними і недержавними суб'єктами сектору юстиції, а також із державами-членами та установами ЄС й іншими міжнародними суб'єктами.

Однак аналіз конкретних заходів, визначених у Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки свідчить, що переважна більшість з них насправді належить до рівня тактичних, а не страте-

гічних питань. У Стратегії переважно йдеться про технічне оновлення вже існуючих стратегічних рішень у судочинстві, котрі вже втілені в інформаційних технологіях (оприлюднення судових рішень, судової статистики, автоматизація документообігу, вдосконалення засобів внутрішньої та зовнішньої комунікації, аналітики, статистики, існуючих судових електронних сервісів тощо). Всі ці названі у Стратегії заходи беззаперечно є корисними і необхідними. Проте усі вони у сукупності не здатні перевести судову систему України на вищий рівень електронної взаємодії між громадянами та владою.

Вітчизняне нормативне поле

Будучи одним із елементів такого, що будується, інформаційного суспільства, сучасне електронне правосуддя ґрунтується на електронному документообігу, унормованому актами, котрі мають загальний характер по стосовно судочинства. Вперше на рівні закону поняття електронного документа та електронного цифрового підпису були визначені Законом України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346-III [26], прийнятому у 2001 р. Зокрема, у ст. 18 цього Закону було зазначено, що електронний документ при дотриманні всіх вимог має однакову юридичну силу зі своїм паперовим аналогом. До прийняття зазначеного Закону відповідні положення містилися в Правилах організації захисту електронних банківських документів (Постанова НБУ від 10 червня 1999 р. № 280) [27].

У травні 2003 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [28], який визначив поняття електронного документа та електронного документообігу, закріпив визнання юридичної сили електронних документів, визначив права, обов'язки і відповідальність суб'єктів електронного документообігу. Одночасно був прийнятий і Закон України «Про електронний цифровий підпис» [29].

У вересні 2003 р. був прийнятий Закон України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2009 р. № 1280-IV [30], яким вперше в українському законодавстві визначено терміни «Інтернет», «адре-

са мережі Інтернет», «адресний простір мережі Інтернет», «домен UA» та ін.

Спеціальними нормативними актами, котрими наразі запроваджено окремі елементи «Електронного суду» в широкому розумінні, є такі. Це Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII [31], прийнятий 2 червня 2016 р. Статтею 152 цього закону покладено обов'язок впровадження електронного суду; здійснення заходів щодо організації обміну електронними документами між судами та іншими державними органами і установами. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. № 3262-VI [18], ст. 2 якого запроваджено обов'язковість відкритого оприлюднення в електронній формі усіх судових рішень.

Процесуальні кодекси ГПК України [32], ЦПК України [33], КАС України [34], КПК України [35], а також підзаконні акти, зокрема Положення про Єдину судову інформаційну систему України, погоджене рішенням Ради суддів України від 25 грудня 2009 р. № 106 [36], Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 2 квітня 2015 р. № 25 [37], містять численні норми, котрі унормовують функціонування електронного судочинства на сучасному рівні.

Сучасний стан впровадження елементів електронного судочинства

Станом на сьогодні завдання, визначені названою вище Концепцією електронного суду для системи «Електронного суду» [16], реалізовані лише частково. Реалізована частина проекту «Електронний суд» – це підсистема в системі Єдиної судової інформаційної системи України, призначена для забезпечення своєчасного отримання учасниками судового процесу повісток та повідомлень про розгляд судових справ та процесуальних документів, ухвалених під час розгляду справ.

У такому вигляді ця підсистема функціонує в Україні з червня 2013 р. В її рамках засобами електронного або мобільного зв'язку здійснюється надсилання сторонам судового процесу повісток. Це

здійснюється у справах цивільного та кримінального судочинства відповідно до вимог ч. 1 ст. 135 КПК України [35] та ч. 6 ст. 74 ЦПК України [33], у яких визначено, що повістка про виклик може бути надіслана електронною поштою, факсом або за телефоном чи за допомогою інших засобів зв'язку, що забезпечують фіксацію виклику. Для реалізації цього проекту в судах затверджено наказ ДСА України № 119 від 20 вересня 2013 р. «Про реалізацію проекту щодо надсилання судами sms-повідомлень учасникам судового процесу (кримінального провадження) у місцевих та апеляційних загальних судах» [38].

Решта завдань проекту перебувають на стадії концептуалізації або експериментального впровадження.

Поряд із цим у чинне законодавство України, в тому числі в законодавство, котре опосередковує відповідні процесуальні відносини, поступово вносяться зміни, які переводять окремі елементи судочинства в електронний режим. Деякі засоби електронної взаємодії між судом і учасниками судового процесу вже повністю увійшли в повсякденне життя. Інші лише набирають популярності. Багато з них унаслідок різних причин залишаються на експериментальній стадії.

Так, уже декілька років в судах загальної юрисдикції для організації та забезпечення процесів електронного документообігу під час розгляду господарських, цивільних, адміністративних та кримінальних справ використовуються автоматизовані комп'ютерні системи «Діловодство-3» («Д-3») в апеляційних і місцевих загальних судах та «Діловодство спеціалізованого суду» («ДСС») у спеціалізованих судах. Окремими модулями цих систем забезпечуються автоматичний розподіл справ, надсилання учасникам судового процесу судових повісток та копій процесуальних документів в електронній формі; фіксація судового процесу технічними засобами; можливість участі особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції; судове діловодство та документообіг, ведення електронного архіву, судової статистики, узагальнення судової практики тощо.

Також законодавством передбачена можливість вчинення окремих виконавчих дій на підставі примірника рішення, ухвали, постанови господарського суду в електронній формі (ч. 2 ст. 115) [32].

Поряд з названими сьогодні існують інші численні електронно-інформаційні комунікаційні рішення, котрі значно спрощують спілкування між учасниками судового процесу та судом (бази даних нормативних актів, судових прецедентів, бази електронних адрес органів влади, інформаційні кіоски, електронні платіжні термінали, офіційні сайти судів у мережі Інтернет, сторінки судів у соціальних мережах та багато іншого).

Експериментальне впровадження нових елементів «Електронного суду»

Реалізацію пілотного проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу було розпочато у Святошинському районному суді міста Києва та Апеляційному суді Дніпропетровської області з 15 жовтня 2012 р. за Наказом ДСА України № 72 від 31 травня 2013 р. «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» [39]. У місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції із 17 червня 2013 р. запроваджено порядок обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу із застосуванням автоматизованої системи документообігу суду відповідно до згаданого Тимчасового регламенту обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу, але тільки в межах кримінального провадження.

У рамках пілотного проекту «Електронний суд» у трьох судах Одещини – Київському районному суді міста Одеси, Овідіопольському районному суді Одеської області та Апеляційному суді Одеської області оновлено технічну базу для можливості втілення ідеї електронного документообігу [40]. Метою проекту було тестування можливості обміну документами в електронному вигляді між судом та учасниками процесу, судом та іншими органами державної влади, а також між судами. Проект реалізовано за підтримки Проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя» спільно з ДСА України, територіальним управлінням ДСА України в Одеській області та Радою суддів України, у співпраці з Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги при Головному управлінні юстиції Міністерства юстиції України Одеської області.

У липні 2016 р. організатори проекту презентували його результати [41; 42]. Узагальнення набутого досвіду дозволило констатувати перспективність і правильність апробованої електронної форми комунікації, здатність судової системи до її повноцінного використання та готовність суспільства до її широкого впровадження. Разом з тим серед підсумків роботи проекту було оголошено про неможливість повного завантаження такої практики в судову систему внаслідок неготовності чинного нормативного поля.

Так, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології, котрі дозволяють з успіхом замінити традиційну паперову форму процесу, суди в умовах дії чинних процесуальних норм не мають права позбутися останньої. Незважаючи на наявність потреб і технічних можливостей для повноцінної електронної комунікації суду з учасниками судового процесу, вона здійснюється лише в односторонньому порядку (з боку судових установ). При цьому суд унаслідок вимог процесуального закону не звільняється від обов'язку дублювання відповідних електронних документів у звичайному паперовому форматі. Це практично нівелює усі переваги застосування судом інформаційно-комунікаційних технологій. Навіть навпаки – є додатковим навантаженням, котре добровільно бере на себе судова система завдяки ентузіазму окремих задіяних в цьому процесі суддів.

Винятки із цього правила (двосторонній обмін інформацією між судом та учасниками судового процесу) мають поодинокий експериментальний характер [43]. Подібні випадки в кожному окремому разі обміну здійснюються в режимі спеціального «ручного» керування задля уникнення закидів у порушенні чинних норм процесуального законодавства.

Проблеми функціонування електронного правосуддя в Україні

Поточна стадія розвитку електронного судочинства в Україні дає можливість виявити конкретні структурні інформаційні елементи, які потребують певного вдосконалення. Досвід останніх років свідчить,

що попри усі очевидні переваги електронного судочинства проект «Електронний суд» (у вузькому розумінні) не набув широкої популярності і просування його відбувається вкрай повільно. Те саме стосується деяких інших загальнодержавних електронних проектів у судочинстві (обмін електронними документами із використанням ЕЦП, проведення судових засідань у режимі відеоконференцій, використання електронно-інформаційних кіосків тощо).

Узагальнення та аналіз наявної інформації з цього приводу дозволяє назвати такі основні стримуючі чинники [44; 45].

По-перше, це відсутність єдиної уніфікованої інформаційної платформи для спілкування учасників процесу з судом та з іншими державними органами. Таке становище змушує користувачів використовувати різні програмні та апаратні засоби для одержання доступу до різних сервісів. Необхідність реєструватися в численних реєстрах, подавати різного роду заяви про забезпечення доступу до окремих сервісів, інстальювати різні програмні продукти, одержувати різні ідентифікатори, коди доступу, підтримувати їх в актуальному стані тощо в підсумку робить сучасне електронне судочинство більш клопітким та ємким за часом, ніж звичайне паперове.

По-друге, це відсутність єдиних стандартів щодо інформаційного контенту, котрим мають відповідати відповідні судові інформаційні ресурси, електронні сервіси, та відсутність стимулів щодо їх покращення. Часто інформаційні сайти, електронні кіоски та інші судові ресурси наповнені або непотрібною або неактуальною інформацією, яка не несе корисного навантаження.

По-третє, це брак коштів. Відсутність належного фінансування судової системи взагалі і видатків на інформатизацію зокрема призводить до неспроможності задоволення потреб усіх охочих у користуванні певними сервісами внаслідок недостатності потужностей відповідних програмно-апаратних комплексів та недостатності спеціалістів для їх обслуговування.

І, по-четверте, це дисонанс інформаційних технологій та процесуальних правил. Зараз домінуючою є тенденція вбудовування нових інформаційних технологій до існуючої системи процесуальних норм різних гілок судових юрисдикцій. Правила судового процесу, якщо

і змінюються, то лише фрагментарно, в мінімально необхідному для того чи іншого нововведення обсязі. Судовий процес у цілому, вік основних норм якого налічує десятки років, а вік основних принципів – десятки сторіч, залишається незмінним. За таких обставин ККД від таких інформаційних технологічних вдосконалень є мінімальним. Це все одно, що гужовий транспорт оснастити новітніми засобами супутникової навігації, або стрілецький лук оснастити лазерним прицілом. Це незначно прискорить перший і не багато додасть ефективності другому.

Проблема інформаційно-процесуального дисонансу посідає особливе місце. Саме вона не дає можливості вітчизняному судочинству зробити перехід на якісно новий інформаційно-технологічний рівень.

Утім, усі названі та багато інших проблем на шляху до інформатизації судочинства є похідними від однієї тектонічної проблеми. Нею є цільова орієнтація, традиційно притаманна будь-якому державному апарату. Слушно зазначається, що в Україні досі не держава існує для громадянина, а громадянин для держави [46]. На відміну від бізнесу, який орієнтується на потреби замовників, держава в особі своїх органів орієнтується на власні потреби, тією чи іншою мірою ігноруючи потреби громадян. Відповідно, істотно розрізняються і встановлені процеси взаємодії. Зокрема, при взаємодії з бізнесом замовник найчастіше має єдину точку контакту, а усі внутрішні проблеми, пов'язані з його обслуговуванням, розв'язуються всередині бізнесу відповідно до внутрішніх бізнес-процедур. У взаєминах громадян і бізнес-структур з державою зазвичай все відбувається навпаки – існує велика кількість точок контактів, і виконання відповідної встановленої державою процедури є обов'язком «замовника». Відомо, скільки потрібно зібрати різних довідок і документів і перенести їх з однієї організації в іншу для виконання, загалом кажучи, найпростіших транзакцій – типу оформлення прав власності, тієї чи іншої реєстрації, здачі звітності, одержання дозвільних документів тощо. При цьому, до речі, часто порушується і принцип транзакційності, в результаті чого ніколи не можна бути впевненим у цілісності і несуперечності даних у різних відомствах.

За таких умов судова система внаслідок нежвавості законодавця ставиться у край невідгідне становище. Вона опиняється частково

(а в окремих випадках повністю) непридатною для здійснення судочинства у суспільних відносинах, опосередкованих новітніми інформаційними технологіями.

Деякі з названих причин лежать на поверхні і мають відносно прості рішення. Методом спроб і помилок відбувається пошук нових електронних форм традиційних процесуальних дій та їх поступове влаштування в існуючі форми судового процесу.

Перспективне законодавство

Перспективне процесуальне законодавство України побудовано на концепції втілення в існуючу традиційну процесуальну форму окремих елементів електронного судочинства. Проте рівень їх впровадження є на дещо глибшим за сучасний. Так, проект Господарського процесуального кодексу від 05.04.2016 р. (статті 6, 7, 10, 40, 58, 88, 93, 117, 145, 194, 218), підготовлений Радою з питань судової реформи, передбачає впровадження в господарський процес таких елементів (див. Додаток 1):

обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу;

участь учасників справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції;

направлення судових рішень та інших процесуальних документів учасникам судового процесу;

вчинення інших процесуальних дій в електронній формі з застосуванням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи;

реєстрація офіційних електронних адрес в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі та здійснення судом зносин в обов'язковому електронному порядку з адвокатами, нотаріусами, державними органами та органами місцевого самоврядування, в добровільному порядку з усіма іншими особами;

здійснення розгляду справ за матеріалами в електронній формі. Переведення в електронну форму усіх процесуальних та інших документів і доказів у паперовій формі;

система автоматизованого арешту коштів;
оприлюднення на офіційному веб-порталі судової влади України інформації щодо судових справ;

подача до суду процесуальних та інших документів, письмових доказів чи інших матеріалів, а також вчинення процесуальних дій учасниками справи з використанням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в електронній формі;

надсилання копій процесуальних та інших документів, письмових доказів чи інших матеріалів іншим учасникам справи з використанням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в електронній формі;

використання довіреностей та ордерів у електронній формі;

подання доказів в електронній формі, засвідчення відповідності їх копій оригіналу електронним цифровим підписом у разі подання документів у електронній формі;

надання статусу письмових доказів електронним документам, підписаним електронним цифровим підписом;

визначення статусу документів, отриманих за допомогою факсимільного, електронного чи інших аналогічних засобів зв'язку без електронного цифрового підпису (приймаються судом до розгляду як письмові докази лише у випадках і в порядку, які встановлені законом або договором);

надання статусу доказів таким носіям інформації, як матеріали відео- і фотозйомки, аудіозапису, веб-сайти (сторінки), файли, інші місця збереження даних в мережі Інтернет, дані щодо електронних комунікацій, що зберігаються на відповідних носіях;

виклик учасників судового процесу та інших осіб засобами електронної пошти;

можливість видачі судового наказу за договором, укладеним у електронній формі;

участь певного кола осіб у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням електронного цифрового підпису;

повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та/ або звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому По-

ложенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему; видача в електронній формі копії технічного запису судового засідання;

надсилання копій судових рішень в електронній формі як загально-го правила, з виключенням у вигляді надсилання рекомендованим листом з повідомленням про вручення лише у разі відсутності у відповідної особи електронної адреси;

внесення виконавчих документів в електронній формі до реєстру виконавчих документів.

Аналогічні елементи передбачається впровадити в цивільний процес проектом Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України (щодо судової реформи)» (статті 6, 11¹, 11², 42, 64, 66¹, 74, 97, 98, 103, 106, 154¹, 158¹, 209, 222, 368) в редакції від 08.04.2016 р. Вбачається, що незабаром подібні норми будуть запропоновані для включення в кримінальний та адміністративний процеси (див. Додаток 2).

Тобто станом на сьогодні вже існує достатньо чітке уявлення про те, яким буде «Електронний суд» найближчим часом. Зовсім інша справа стосовно «Електронного суду» більш віддаленого майбутнього.

3. «Електронний суд» майбутнього

Усі названі вище окремі елементи електронного судочинства сьогодні ще надто далекі від того, щоб у своїй сукупності утворити справжній «Електронний суд» в широкому розумінні цього явища. Сьогодні є ще багато вільного місця для подальшого розвитку електронного судочинства в Україні, а отже, є необхідність якомога швидшого здійснення наступних кроків.

У широкому розумінні «Електронний суд» як елемент інформаційного суспільства – це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі. Хоча «Електронний суд» у вузькому розумінні в Україні вже давно є реальністю, у широкому – він дійсно поки що є справою майбутнього.

Такий стан речей складно визнати задовільним, оскільки в Україні в царині судочинства існують усі передумови для більш динамічного руху вперед. Є апробовані бізнесом (в тому числі банківським, котрий є найбільш вимогливим у питаннях ідентифікації особи, безпеки й конфіденційності комунікацій) інформаційні технології, які забезпечують швидкі та безпечні зносини учасників при здійсненні ними юридично значущих транзакцій. Є досвід іноземних країн, котрі повною мірою запровадили такі інформаційні технології в судочинство. Вже давно зроблені перші кроки українського законодавця, котрі були необхідні для започаткування руху в напрямі інформатизації різних, у тому числі судових, суспільних відносин. Є досвід функціонування цієї нормативної бази, який вже дає достатньо інформації про її сильні та слабкі сторони, напрями її вдосконалення. Є стратегічне бачення необхідності реформування вітчизняного судочинства в напрямі запровадження повноцінного «Електронного суду». Є відповідний запит суспільства. Та головне є готовність судової системи.

Для втілення повноцінного «Електронного суду» необхідна реалізація таких можливостей.

1. Забезпечення двосторонньої комунікації між судом, учасниками судового процесу та усіма іншими заінтересованими особами за допомогою засобів сучасних електронних інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Визнання електронних інформаційних ресурсів та електронних транзакцій повноцінними доказами в судовому процесі.

3. Вчинення усіх процесуальних дій в електронному форматі.

У такому вигляді «Електронний суд» здатний бути органічною складовою майбутнього інформаційного суспільства, котре зараз перебуває у фазі активного формування.

Запровадження вказаних елементів потребує значних зусиль як з боку держави, у тому числі судової влади, так і з боку приватних осіб – учасників судового процесу. Проте результат, якого можна досягти, – їх вартий.

Розв'язання існуючих і попередження майбутніх проблем функціонування електронного судочинства можливе шляхом розроблення та впровадження комплексної державної політики у сфері правого регулювання цієї галузі відносин. Під цим належить розуміти удосконалення законодавства; технічно-інформаційне забезпечення судів; розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації; правове регулювання питань відповідальності осіб за порушення у цій сфері; вжиття заходів попередження кіберзлочинності у цій сфері; проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду та інших користувачів системи; систематичний моніторинг ефективності роботи системи та її постійна модернізація [47, с. 74].

Суд майбутнього можна одержати, якщо дати правильний імпульс змінам існуючої судової системи і сконструювати принципово нову ідеальну модель судочинства, засновану на нових ідеях та принципах, на досвіді використання існуючих та перспективних інформаційних технологій. Право, економіка і техніка повинні розвиватися разом, а не наздогоняти один одного. Спільні зусилля фахівців у цих сферах можуть зробити ідеальний образ суду майбутнього реальністю.

Для того, щоб досягнути цієї мети, необхідно змінити парадигму процесу. Реформування судочинства взагалі і реформування процесу-

альних правил повинні йти не від напряму вбудовування нових інформаційних технологій в існуючі процесуальні норми, а навпаки – в напрямку нормативно-процесуального опосередкування принципово нової електронної моделі судового процесу.

З урахуванням викладеного можна запропонувати такі основні напрями роботи із запровадження повноцінного електронного судочинства.

По-перше, це кардинальна переорієнтація всієї філософії державного електронного урядування з потреб державного апарату на потреби громадян та бізнес-структур. Необхідно розробити і запровадити таку систему стимулювання, котра б змушувала усіх розробників програмних та апаратних продуктів піклуватися не про зручність їх для адміністраторів та користувачів державних органів, а перш за все про тих, хто знаходиться «з іншого боку монітору» – приватних осіб.

По-друге, це уніфікація електронних технологій. Доступ громадянина чи бізнесу до будь-якого державного електронного сервісу повинен здійснюватись за єдиними, простими і зрозумілими алгоритмами. Державні органи повинні діяти в одному або в тісно спорідненому технологічному просторі. Останній повинен забезпечувати можливість вільного обміну інформацією із максимальним ступенем автоматизації цього процесу.

По-третє, це персоніфікація доступу. Доступ до інформації з обмеженим доступом та інших персоніфікованих сервісів повинен бути прив'язаний не до державного органу розпорядника інформації чи сервісу, а до особи громадянина чи бізнес-структури, котрих безпосередньо стосується відповідна інформація чи сервіс. Тобто у кожній особі повинна бути єдина точка доступу – «особистий кабінет», ідентифікація в якому одночасно дає доступ до усіх інформаційних ресурсів, що є у власності держави і які стосуються цієї особи.

Окремими функціональними розділами цього єдиного кабінету можуть бути розділи, присвячені окремим напрямам електронного урядування.

Розділ, присвячений електронному судочинству, повинен забезпечувати можливість користування усіма процесуальними правами учасника судового процесу, передбаченими відповідними процесуальними кодексами.

І останнє, четверте, це кардинальне реформування судового процесу з метою підвищення ефективності судової системи.

Інформаційні технології, як слушно зауважує В. В. Білоус, в майбутньому стануть фундаментом судової системи, що призведе до радикальних позитивних змін у процесуальному праві та сфері захисту конституційних прав і свобод громадян [4, с.106].

Нова вітчизняна модель електронного судочинства має бути органічно інтегрована в систему електронного урядування і повинна бути розроблена з урахуванням власного досвіду електронного судочинства, вже набутого судовою системою України, а також з урахуванням досвіду функціонування передових іноземних зразків «Електронного суду».

Така модель має бути розроблена як універсальна для усіх видів судочинства. Форма електронного судочинства мусить бути основною і допускати відступ у традиційну паперову форму лише у виключних випадках і лише в обмеженою мірою, тільки тоді, коли цього вимагають обставини справи, котрі неможливо встановити інакше, ніж шляхом дослідження певних властивостей паперового документа чи речового доказу.

Майбутня модель електронного судочинства повинна забезпечувати учасникам судового процесу можливість дистанційного електронного користування усіма процесуальними правами. Починаючи від можливості сплатити судовий збір та подати позовну заяву, включаючи можливість подати відгук на неї, будь-який інший процесуальний документ в електронному вигляді, можливість ознайомитись з матеріалами справи та взяти участі в судових засіданнях (у тому числі в судових дебатах) з будь-якої точки земної кулі в режимі он-лайн за допомогою відеоконференції, SMS-чату тощо, закінчуючи пред'явленням електронного виконавчого документу до виконання і одержанням результатів виконавчих дій. Додаткові сервіси мають забезпечити доступ до нормативної, довідкової, консультативної інформації тощо.

Як було зазначено вище, саме дисонанс інформаційних технологій та процесуальних правил – головна перешкода на шляху досягнення названих вище завдань. Саме він не дає можливості вітчизняному судочинству зробити перехід на якісно новий інформаційно-технологічний рівень.

Власний досвід української правової системи та досвід зарубіжних країн свідчить про те, що еволюційний шлях поступової інформатизації процесуальних правил неспроможний привести до успіху. Запорука успіху в революційній зміні парадигми судового процесу. Шлях поступової модернізації існуючих механізмів вичерпано. Якісний прорив там, де використовуються інноваційні підходи та креативні методи, створюються нові інструменти, де наданий вільний простір фантазії. «Ми відстали від передових країн на 50–100 років. Ми повинні пробігти цю відстань в десять років. Або ми зробимо це, або нас змінуть». Цей відомий вислів майже повністю актуальний зараз стосовно реформування судової системи України.

Зрозуміло, що це справа непроста і для її виконання потрібні значний час, зусилля, матеріальні та людські ресурси та головне – політична воля.

На жаль, слід констатувати, що останніми роками захоплення суспільства та окремих представників вітчизняної політичної еліти «люстраційно-атестаційними» аспектами судової реформи в Україні дещо змістили на другий план заходи зі створення повноцінного «Електронного суду». Український законодавець, перебуваючи на самому початку реалізації проекту електронного судочинства як нової форми процесу, значно сповільнив кроки в напрямі перетворення вітчизняної судової системи на справжній «Електронний суд» майбутнього.

Враховуючи складність проекту та специфічні умови його реалізації – електронно-інформаційну сферу, в котрій все застаріває дуже швидко, таке сповільнення ризиковане перетворенням «проекту майбутнього» на «довгобуд минулого». Тому варто пам'ятати відомий вислів Станіслава Єжи Леца: «Минуле приходить само, майбутнє необхідно постійно викликати із небуття».

Висновки

Електронне судочинство як один із секторів електронного урядування є одним з безпечних напрямків розвитку на шляху становлення нового інформаційного суспільства.

Термін «Електронний суд» використовується в Україні у двох значеннях. У вузькому розумінні – це підсистема в системі Єдиної судової інформаційної системи України, призначена для забезпечення своєчасного отримання учасниками судового процесу повісток та повідомлень про розгляд судових справ та процесуальних документів, ухвалених під час розгляду справ. В широкому розумінні «Електронний суд» як елемент інформаційного суспільства – це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі. «Електронний суд» у вузькому розумінні в Україні вже давно є реальністю, в широкому – він є справою майбутнього.

Для втілення повноцінного «Електронного суду» необхідна реалізація таких можливостей.

1. Забезпечення двосторонньої комунікації між судом, учасниками судового процесу та усіма іншими заінтересованими особами за допомогою засобів сучасних електронних інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Визнання електронних інформаційних ресурсів та електронних транзакцій повноцінними доказами в судовому процесі.

3. Вчинення усіх процесуальних дій в електронному форматі.

В Україні є усі передумови для впровадження «Електронного суду» як форми судового процесу (апробовані інформаційні технології, які забезпечують швидкі та безпечні зносини учасників при здійсненні ними юридично значущих транзакцій; досвід іноземних країн, котрі повною мірою запровадили такі інформаційні технології в судочинство; законодавча база, якою започаткований рух в напрямі інформатизації різних, у тому числі судових, суспільних відносин; досвід функціонування цієї нормативної бази; стратегічне бачення необхідності реформування вітчизняного судочинства в напрямі запровадження повно-

цінного «Електронного суду»; відповідний запит суспільства; готовність судової системи).

Основними напрямками роботи із запровадження повноцінного електронного судочинства є такі:

1) кардинальна переорієнтація всієї філософії державного електронного урядування з потреб державного апарату на потреби громадян та бізнес-структур;

2) уніфікація електронних технологій у галузі електронного урядування;

3) персоніфікація доступу (доступ до інформації з обмеженим доступом та інших персоніфікованих сервісів повинен бути прив'язаний не до державного органу розпорядника інформації чи сервісу, а до особи громадянина чи бізнес-структури, котрих безпосередньо стосується відповідна інформація чи сервіс);

4) кардинальне реформування судового процесу з метою підвищення ефективності судової системи (форма електронного судочинства мусить бути основною і допускати відступ у традиційну паперову форму лише у виключних випадках і лише в обмеженому ступені).

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г. Моральні дилеми інформаційного суспільства. / Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі : зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовт. 2012 р. // редкол. : С. Г. Серьогіна, В. Г. Пилипчук, І. В. Яковюк. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2012. – С. 21–24.
2. Капица С. П. Россию превращают в страну дураков [Електронний ресурс] / С. П. Капица. – Режим доступу: <http://www.aif.ru/society/13372>.
3. Логінова Н. І. Упровадження електронного правосуддя в систему судочинства [Електронний ресурс] / Н. І. Логінова. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v72/61.pdf>.
4. Білоус В. В. Інноваційні напрямки інформатизації судочинства. [Електронний ресурс] / В. В. Білоус. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Trpek/2011_11/Bilous.pdf.
5. Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: Українські реалії та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Н. В. Кушакова-Костицька // Юрид. часоп. Нац. акад. внутр. справ. – № 1. – 2013. – С. 103–109. – Режим доступу: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=aymvs_2013_1_20.
6. Каланча І. А. Міжнародний досвід використання електронного сегмента в кримінальній процесуальній діяльності суду [Електронний ресурс] / І. А. Каланча. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/6/50.pdf>.
7. Ізарова І. О. Перспективи запровадження електронного правосуддя в цивільному судочинстві в Україні / І. О. Ізарова // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – 2014. – Вип. 24, т. 2. – С. 44–47.
8. Боголюбский И. Електронный суд в Украине: возможности, проблемы, перспективы [Електронний ресурс] / И. Боголюбский // Судеб.-юрид. газ. – № 13 (331). – 2016. – 4 квіт. – Режим доступу: <http://sud.ua/newspaper/2016/04/04/89028-elektronnij-syd-v-ukraine-vozmozhnosti-problemi-perspektivi>.
9. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі [Електронний ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук :12.00.03 / А. Ю. Кала-

- майко. – Х., 2016. – Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kalamaiko/d_Kalamaiko.pdf.
10. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» [Електронний ресурс] : Міжнар. документ від 12.12.2003. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c57.
 11. Рекомендації CM/Rec (2009) 1 KM PC державам-членам [Електронний ресурс] : від 18.02.2009 р. – Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec\(2009\)1E_FINAL.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec(2009)1E_FINAL.asp#TopOfPage).
 12. Рекомендація Rec (2001) 3 KM PC державам-членам «Щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій» [Електронний ресурс] : від 28.02.2001 р. – Режим доступу: [http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files/5.%20%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20\(2001\)%203.pdf](http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files/5.%20%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20(2001)%203.pdf).
 13. Дори Рейлинг. Информационные технологии в судах Европы: мнения, практика и инновации [Електронний ресурс] / Рейлинг Дори. – Режим доступу: <http://home.hccnet.nl/a.d.reiling/html/Information%20Technology%20in%20courts%20in%20Europe%20Russian%20version.pdf>.
 14. Кравчик М. Б. Реформування судової системи як важлива складова Європейської інтеграції України [Електронний ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук:12.00.10 / М. Б. Кравчик. – Львів, 2015. – Режим доступу: <http://lubp.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF-%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BA.pdf>.
 15. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
 16. Концепція електронного суду України [Електронний ресурс] : розроблена ДП «Інформаційні судові системи». – К., 2012. – Режим доступу: http://www.kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf.
 17. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
 18. Про доступ до судових рішень [Електронний ресурс] : Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

19. Про Національну програму інформатизації [Електронний ресурс] : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
20. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/conzercia/.
21. Стратегічний план розвитку судової влади в Україні на 2013–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/969076/rsusp/>.
22. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf>.
23. Про Концепцію Національної програми інформатизації [Електронний ресурс] : Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>.
24. Тимчасовий регламент обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу [Електронний ресурс] : затв. Наказом Держ. суд. адміністрації України від 07.09.2012 № 105. – Режим доступу: <http://if.arbitr.gov.ua/sud5010/900/40/7/>.
25. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/142663/>.
26. Про плагіжні системи та переказ коштів в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
27. Правила організації захисту електронних банківських документів в установах, включених до інформаційно-обчислювальної мережі Національного банку України [Електронний ресурс] : затв. Постановою Правління Нац. банку України від 10.06.1999 № 280. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0583-99>.
28. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
29. Про електронний цифровий підпис [Електронний ресурс] : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.
30. Про телекомунікації [Електронний ресурс] : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.
31. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

32. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 06.11.1991 № 1798-XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
33. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 18.03.2004 № 1618-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
34. Кодекс адміністративного судочинства [Електронний ресурс] : від 06.07.2005 № 2747-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
35. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13.04.2012 № 4651-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
36. Рішення Ради суддів України [Електронний ресурс] : від 25 грудня 2009 року № 106. – Режим доступу: <http://lv.arbitr.gov.ua/rsu/rishennya/or68o/>.
37. Положення про автоматизовану систему документообігу суду. [Електронний ресурс] : затв. рішенням Ради суддів України від 2 квіт. 2015 р. № 25. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/969076/polozhenniapasds/>.
38. Про реалізацію проекту щодо надсилання судами sms-повідомлень учасникам судового процесу (кримінального провадження) у місцевих та апеляційних загальних судах [Електронний ресурс] : наказ Держ. суд. адміністрації України від 20.09.2013 № 119. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/asjhdgajhdsgajhsgutuut/>.
39. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу [Електронний ресурс] : наказ Держ. суд. адміністрації України № 72 від 31.05.2013. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/>.
40. Про визначення модельних судів щодо поетапного запровадження інструментів «електронного правосуддя» в діяльності судів України. [Електронний ресурс] : рішення Ради суддів України від 22.07.2015 № 74. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=09NSXADB16>.
41. Бенедисюк І. Потрібно змінювати підходи до покращення роботи судів, і шлях, яким потрібно йти, – це «Електронний суд» [Електронний ресурс] / І. Бенедисюк. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua/news/1657>.
42. В Одесі презентовано результати пілотного проекту «Електронний суд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rsu.gov.ua/ua/news/v-odesi-prezentovano-rezultati-pilotnogo-proektu-elektronnij-sud>.

43. Позов підписаний ЕЦП: перший пішов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/1040707542626679/photos/a.1041033335927433.1073741828.1040707542626679/1132829083414524/?type=3&theater>.
44. Бринцев О. В. Електронне правосуддя. Проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. В. Бринцев. – Режим доступу: <http://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/publication/258992/>.
45. Бринцев О. В. Процесуальна революція – єдиний шлях електронного судочинства» [Електронний ресурс] // Безпечне інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання : матеріали міжнар. Інтернет-конф., 25 трав. 2016 р. / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку Нац. акад. прав. наук України, Наук. б-ка. – Харків, 2016. – С. 24–26. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10858>.
46. Кудряченко А. Ідея правової держави в контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / А. Кудряченко. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2149/>.
47. Паскар А. Л. «Електронний суд» – новітній засіб забезпечення доступу до правосуддя» [Електронний ресурс] / А. Л. Паскар // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – 2013. – Вип. 682ю – С. 70–75. – Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/682/13.pdf>.

Додатки

Додаток 1

Проект Господарського процесуального кодексу України Проект підготовлений Радою з питань судової реформи (*Витяг*)

Стаття 6. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система

1. У господарських судах функціонує Єдина судова інформаційна (автоматизована) система.

2. Позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до господарського суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в день надходження документів.

3. Визначення судді, а в разі колегіального розгляду – судді-доповідача для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою під час реєстрації документів, зазначених в частині другій цієї статті, а також в інших випадках визначення складу суду на будь-якій стадії судового процесу, з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ.

4. Справа, розгляд якої відповідно до цього Кодексу здійснюється колегією суддів в обов'язковому порядку, розглядається постійною колегією суддів відповідного суду, до складу якої входить визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою суддя-доповідач. Персональний склад постійних колегій суддів (в тому числі головуючий суддя з числа суддів колегії) визначається зборами суддів відповідного суду строком на один рік.

Якщо суддя, який є головуючим суддею у складі постійної колегії суддів, не може брати участь у розгляді справи, головуючим у такій судовій справі є суддя-доповідач.

5. Якщо справа має розглядатися суддею одноособово, але цим Кодексом передбачена можливість колегіального розгляду такої справи, така справа розглядається:

1) в суді першої інстанції – колегією суддів, до складу якої входить суддя, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ, та два судді, додатково визначених Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою, після прийняття рішення про колегіальний розгляд справи;

2) в суді апеляційної чи касаційної інстанції – постійною колегією суддів, до складу якої входить суддя відповідного суду, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ.

6. У випадку, передбаченому пунктом 1 частини п'ятої цієї статті, суддею-доповідачем та головуючим суддею в колегії є суддя, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ.

У випадку, передбаченому пунктом 2 частини п'ятої цієї статті, суддею-доповідачем є суддя, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ.

7. Невирішені судові справи за вмотивованим розпорядженням керівника апарату суду, що додається до матеріалів справи, передаються для повторного автоматизованого розподілу справ виключно у разі, коли суддя (якщо справа розглядається одноособово) або суддя-доповідач із складу колегії суддів (якщо справа розглядається колегіально) у передбачених законом випадках не можуть продовжувати розгляд справи, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені цим Кодексом.

8. Якщо із складу колегії суддів не може продовжувати розгляд справи суддя, який не є суддею-доповідачем у такій справі, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені цим Кодексом, заміна такого судді відбувається за розпорядженням голови суду з числа суддів іншої постійної колегії суддів, яка визначається зборами суддів відповідного суду як резервна для колегії суддів, що розглядає справу, строком на один рік.

Якщо з числа суддів резервної постійної колегії суддів неможливо змінити суддю, що вибув, – для його заміни проводиться повторний автоматичний розподіл. У такому разі суддя, визначений за допомогою повторного автоматичного розподілу, розглядає у складі колегії суддів замість вибулого судді усі невіршені справи, що розглядає така колегія суддів, на весь час відсутності вибулого судді.

9. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система не застосовується для визначення судді (складу колегії суддів, якщо справа розглядається колегіально) для розгляду конкретної справи виключно у разі настання обставин, які об'єктивно унеможливили її функціонування та тривають понад п'ять робочих днів.

10. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система у відповідності до закону забезпечує обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також участь учасників справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

11. Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі з застосуванням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему.

12. Адвокати, нотаріуси, державні органи та органи місцевого самоврядування реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в обов'язковому порядку. Суд направляє таким особам будь-які документи виключно в електронній формі, що не позбавляє їх права отримати оригінал судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Інші особи реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в добровільному порядку.

13. Суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться у електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему.

14. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та у разі необхідності можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції, або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції, Верховним Судом України після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення.

15. Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему встановлює особливості застосування цієї статті та затверджується Державною судовою адміністрацією України.

Стаття 7. Система автоматизованого арешту коштів

1. У господарських судах функціонує система автоматизованого арешту коштів, що забезпечує накладення арешту на грошові кошти, які знаходяться на банківських рахунках, у випадках, передбачених цим Кодексом.

2. Користувачами системи автоматизованого арешту коштів у суді є судді.

3. Інформація щодо арешту коштів на підставі ухвали господарського суду про забезпечення позову вноситься суддею (суддею-доповідачем – у разі колегіального розгляду справи) до системи автоматизованого арешту коштів, скріплюється його електронним цифровим підписом та підлягає кодуванню.

4. Система автоматизованого арешту коштів підлягає захисту із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю.

5. Порядок функціонування системи автоматизованого арешту коштів визначається Положенням про систему автоматизованого арешту коштів, що затверджується Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Міністерством юстиції України та Національним банком України.

6. Несанкціоноване втручання в роботу системи автоматизованого арешту коштів тягне відповідальність, установлену законом.

Стаття 10. Відкритість інформації щодо справи

1. Інформація щодо суду, який розглядає справу, сторін спору та предмета позову, дати надходження позовної заяви або будь-якої іншої

заяви або клопотання у справі, у тому числі особи, яка подала таку заяву, вжитих заходів забезпечення позову та/або доказів, стадії розгляду справи, місця, дати і часу судового засідання, руху справи з одного суду до іншого є відкритою та підлягає невідкладному оприлюдненню на офіційному веб-порталі судової влади України в порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України.

2. У разі постановлення судом ухвали про розгляд справи у закритому судовому засіданні, інформація щодо справи не розкривається, окрім відомостей про сторони, предмет позову, дату надходження позовної заяви, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, руху справи з одного суду до іншого.

3. При розкритті інформації щодо справи, передбаченої частинами першою та другою цієї статті не можуть бути оприлюднені такі відомості:

1) місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків;

2) реєстраційні номери транспортних засобів;

3) номери банківських рахунків, номери платіжних карток;

4) інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувались в закритому судовому засіданні.

Такі відомості замінюються літерними або цифровими позначеннями.

Стаття 40. Права та обов'язки учасників справи

1. Учасники справи мають право:

1) знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень;

2) подавати докази; брати участь у судових засіданнях; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам;

3) подавати заяви та клопотання, надавати усні та письмові пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб;

4) знайомитися з протоколом судового засідання, робити з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, ознайомлюватись із записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти;

5) оскаржувати судові рішення у випадках, передбачених законом;

6) користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом.

2. Учасники справи зобов'язані:

1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу;

2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи;

3) з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою;

4) подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази;

5) надавати суду повну і достовірну інформацію на виконання вимог цього Кодексу та суду, щодо підстав заяв і клопотань, питань, які ставляться судом;

6) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки;

7) виконувати інші процесуальні обов'язки, покладені на них законом або судом.

3. У випадку невиконання учасником справи його обов'язків, суд застосовує до такого учасника справи заходи процесуального примусу, передбачені цим Кодексом.

4. За введення суду в оману щодо фактичних обставин справи, винні особи несуть відповідальність, встановлену законом.

5. Процесуальні та інші документи, письмові докази чи інші матеріали можуть подаватись до суду, а процесуальні дії вчиняються учасниками справи з використанням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в електронній формі, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

6. Якщо цим Кодексом передбачено обов'язок учасника справи надсилати копії процесуальних та інших документів, письмових до-

казів чи інших матеріалів іншим учасникам справи, такі документи можуть направлятись вказаним особам з використанням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в електронній формі, крім випадків, коли інший учасник не зареєстрований в цій системі.

7. Процесуальні та інші документи, письмові докази чи інші матеріали подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в електронній формі, з використанням електронного цифрового підпису учасника судового процесу (його представника), прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Стаття 58. Документи, що посвідчують повноваження представників

1. Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути посвідчені такими документами:

- 1) довіреністю фізичної особи;
- 2) довіреністю юридичної особи або документами, що посвідчують службове становище і повноваження її керівника;
- 3) свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна.

2. Довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або, у випадках, встановлених законом, іншою особою.

3. Довіреність від імені юридичної особи видається за підписом посадової особи, уповноваженої на це законом, статутом або положенням, з прикладенням печатки юридичної особи (за наявності).

4. Повноваження адвоката як представника посвідчуються довіреністю згідно з вимогами частин другої та третьої цієї статті або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

5. Довіреність фізичної особи, за зверненням якої прийнято рішення про надання їй безоплатної вторинної правової допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), який прийняв таке рішення.

6. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у порядку, визначеному законом, приєднуються до матеріалів справи.

7. Представник, у разі звернення до суду чи подання до суду документів в електронній формі, з метою підтвердження своїх повноважень може подати довіреність або ордер у електронній формі або електронну копію довіреності або ордеру засвідчену його електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Стаття 88. Письмові докази

1. Письмовими доказами є документи, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

2. Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не передбачено цим Кодексом. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього.

Учасники справи мають право подавати докази в електронній формі (електронні копії).

3. Копії документів вважаються засвідченими належним чином, якщо їх засвідчено в порядку, встановленому чинним законодавством.

4. Якщо цим Кодексом передбачено право учасника справи подавати письмові докази в копіях (електронних копіях), такий учасник справи має право їх подавати в копіях лише у разі наявності у нього оригіналів або належним чином посвідчених копій таких доказів. Учасник справи засвідчує відповідність копії письмового доказу оригіналу своїм підписом, з зазначенням дати такого засвідчення, або електронним цифровим підписом у разі подання документів у електронній формі.

5. Якщо подано копію (електронну копію) письмового доказу, суд за клопотанням учасника справи зобов'язує відповідну сторону подати оригінал. Суд має право з власної ініціативи зобов'язати відповідну сторону подати оригінал письмового доказу. У разі неподання оригіналу письмового доказу на вимогу суду такий доказ не береться судом до уваги.

6. Електронні документи, підписані електронним цифровим підписом, приймаються судом до розгляду як письмові докази. Документи, отримані за допомогою факсимільного, електронного чи інших

аналогічних засобів зв'язку без електронного цифрового підпису, приймаються судом до розгляду як письмові докази у випадках і в порядку, які встановлені законом або договором.

7. Іноземний офіційний документ, що підлягає дипломатичній або консульській легалізації, може бути письмовим доказом, якщо він легалізований у встановленому порядку. Іноземні офіційні документи визнаються письмовими доказами без їх легалізації у випадках, передбачених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 93. Інші матеріали

1. Іншими матеріалами, які можуть бути використані як докази, є інші носії інформації, крім письмових та речових доказів, що містять дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема матеріали відео- і фотозйомки, аудіозапису, веб-сайти (сторінки), файли, інші місця збереження даних в мережі Інтернет, дані щодо електронних комунікацій, що зберігаються на відповідних носіях.

Стаття 117. Повідомлення і виклики, що здійснюються судом

1. Суд викликає або повідомляє учасників справи про час і місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії шляхом надсилання або вручення ухвали в порядку, передбаченому цим Кодексом для вручення судових рішень.

2. Ухвала господарського суду про час та місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії повинна бути надіслана або вручена завчасно, з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу, але не менше ніж п'ять днів, для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи чи вчинення відповідної процесуальної дії.

Цей термін може бути скорочений судом у випадку, коли цього вимагає терміновість вчинення відповідної процесуальної дії (огляд доказів, що швидко псуються, неможливість захисту прав особи у випадку зволікання, тощо).

3. Суд викликає або повідомляє свідка, експерта, перекладача, спеціаліста, а у випадках термінової необхідності, передбачених цим

Кодексом, також учасників справи телефонограмою, телеграмою, засобами факсимільного зв'язку, електронною поштою або повідомленням через інші засоби зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

4. Учасники справи зобов'язані повідомляти суд про зміну свого місцезнаходження чи місця проживання під час розгляду справи. У разі відсутності заяви про зміну місця проживання ухвала про повідомлення чи виклик надсилається за останньою відомою суду адресою і вважається врученою, навіть якщо особа за цією адресою більше не знаходиться або не проживає.

Якщо учасник справи повідомляє суду номери телефонів і факсів, адресу електронної пошти або іншу аналогічну інформацію, він повинен поінформувати суд про їх зміну під час розгляду справи.

5. За наявності відповідної письмової заяви учасника справи та відповідної технічної можливості, повідомлення про призначення справи до розгляду та про час і місце проведення судового засідання може здійснюватися судом з використанням засобів мобільного зв'язку шляхом надсилання такому учаснику справи текстових повідомлень.

Стаття 145. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ

1. Судовий наказ може бути видано тільки за вимогами про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів мінімальної заробітної плати та ця заборгованість має ознаки безспірної. Визнання вимог боржником не є обов'язковою ознакою їх безспірності.

2. Особа має право звернутись до суду з вимогами, визначеними в частині першій цієї статті, в наказному або спрощеному позовному провадженні на свій вибір.

Стаття 194. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції

1. Суд за власною ініціативою або за клопотанням учасника судового процесу може винести ухвалу про його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, в тому числі у випадку коли його явка в судове засідання визнана судом обов'язковою.

2. У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніше як за п'ять днів до дня проведення судового засідання, в якому відбудуватиметься така участь.

3. Сторони у справі, треті особи: інваліди першої або другої груп, особи, які доглядають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням електронного цифрового підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему та власних технічних засобів.

4. Клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду може бути подано не пізніше як за три дні до дня проведення судового засідання, в якому відбудуватиметься така участь.

5. Суд, враховуючи обставини справи та характер спірних правовідносин, може відмовити учаснику судового процесу у задоволенні клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, або скасувати ухвалу про надання такому учаснику судового процесу дозволу на участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції повністю або частково.

Таке рішення суду не позбавляє права відповідного учасника судового процесу клопотати про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду.

6. З метою встановлення особи такого учасника судового процесу, а також підтвердження її статусу (стану) суд використовує скан-копії її паспорта, а також інших документів, що підтверджують її статус (стан), які містяться в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі.

7. Реєстрація таких осіб в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі здійснюється у відповідності до Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему безкоштовно не пізніше наступного дня після надходження відповідної заяви такої особи у будь-якому місцевому суді загальної юрисдикції.

8. Учасник судового процесу може клопотати про участь у режимі відеоконференції в одному або декількох судових засіданнях чи протягом всього розгляду справи.

9. Питання про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції вирішується судом за наявності відповідного клопотання або за власною ініціативою не пізніше як за два дні до дня проведення такого судового засідання. Ухвала суду, винесена за наслідками вирішення цього питання, оскарженню не підлягає.

10. Ухвала про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції повинна містити:

1) найменування суду, якому доручається забезпечити проведення відеоконференції;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові (за його наявності) – для фізичних осіб) особи, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, та її процесуальний статус;

3) дату і час проведення судового засідання.

11. Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання (крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті), та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. З метою забезпечення своєчасного проведення відеоконференції копія ухвали також може бути надіслана за допомогою кур'єра, факсу або електронної пошти.

12. Суд, який здійснює організацію відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

13. Використовувані судом і учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

14. Суд повинен пересвідчитись у виконанні вимог частини тринадцятої цієї статті на початку судового засідання.

15. Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відеозапису. Носій відеозапису відеоконференції є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

16. У разі якщо особа, яка подала клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, з'явилася до зали судового засідання, така особа бере участь у судовому засіданні в загальному порядку.

17. Участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції згідно з правилами цієї статті може відбуватися під час розгляду справ у судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій та перегляду справ Верховним Судом України.

18. Суд, який розглядає справу, відмовляє в задоволенні клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції або скасовує ухвалу про надання такого дозволу виключно у випадках, якщо:

- 1) розгляд справи здійснюється в закритому судовому засіданні;
- 2) відсутня технічна можливість для участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції;
- 3) клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції подане пізніше строку, передбаченого частиною другою або четвертою цієї статті;
- 4) у клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції не зазначено суд, в якому необхідно забезпечити її проведення (крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті);
- 5) судом вже постановлялась ухвала про участь особи, яка подала клопотання, у судовому засіданні в режимі відеоконференції, але вказана особа без поважних причин не взяла участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції;
- 6) судом вже постановлялась ухвала про участь особи, яка подала клопотання, у судовому засіданні в режимі відеоконференції, але якість зображення і звуку не відповідала вимогам, передбаченим частиною тринадцятою цієї статті.

Стаття 218. Фіксування судового засідання технічними засобами

1. Суд за клопотанням учасника справи під час судового розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та/або звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему.

За наявності заперечень з боку будь-кого з учасників судового процесу (крім державних органів чи органів місцевого самоврядування) проти здійснення повного фіксування судового засідання за допомогою відеозаписувального технічного засобу – таке фіксування здійснюється лише за допомогою звукозаписувального технічного запису.

2. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання.

3. У разі неявки в судове засідання всіх учасників справи чи в разі якщо відповідно до положень цього Кодексу розгляд справи здійснюється судом за відсутності учасників справи, фіксування судового процесу за допомогою технічного засобу не здійснюється.

4. Повне або часткове відтворення технічного запису судового засідання здійснюється на вимогу учасника справи або за ініціативою суду.

5. Носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання, є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

6. Учасник справи або (крім випадків, коли справа розглядалася в закритому судовому засіданні) інша особа, яка не брала участі у справі, має право отримати копію інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового процесу.

7. Розмір судового збору за видачу в електронній формі копії технічного запису судового засідання встановлюється законом.

Проект Закону України «Про внесення змін до цивільного процесуального кодексу України (щодо судової реформи)»

Проект підготовлений Радою з питань судової реформи
(Витяг)

Стаття 6. Гласність судового розгляду

1. Розгляд справ у судах відбувається усно і відкрито, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

2. Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні. Від особи, яка бажає бути присутньою на судовому засіданні, забороняється вимагати будь-які документи, крім документа, що посвідчує особу. Особи, які бажають бути присутніми у судовому засіданні, допускаються до зали судових засідань, за наявності вільних місць, до початку судового засідання або під час перерви.

3. Суд може видалити із зали судових засідань осіб, які перешкоджають веденню судового засідання, здійсненню прав або виконанню обов'язків учасників судового процесу або судді, порушують порядок в залі суду.

4. Під час відкритого розгляду справи присутні особи мають право робити письмові нотатки, а також використовувати портативні аудіотехнічні пристрої з метою здійснення аудіозапису ходу судового засідання.

Учасники справи, інші особи, присутні у залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відеозапис з використанням портативних відеотехнічних засобів, якщо це не заважає розгляду справи.

Під час відкритого розгляду справи здійснюється трансляція судового засідання у мережі Інтернет відповідно до Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему в режимі реального часу. Трансляція судового засідання може здійснюватись також з дозволу суду по радіо і телебаченню.

У разі якщо суд дійде висновку, що фото-, теле- чи відеозйомка, а також транслявання перебігу судового засідання по радіо і телеба-

ченню заважають розгляду справи, суд може заборонити або обмежити їх проведення, про що постановляє вмотивовану ухвалу, яка оскарженню не підлягає.

5. Розгляд справи у закритому судовому засіданні проводиться у випадках, коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом, або за клопотанням учасників справи, з метою забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя учасників справи або відомостей, що принижують їх честь і гідність, а також в інших випадках, установлених законом.

6. Особисті папери, листи, записи телефонних розмов, телеграми та інші види кореспонденції можуть бути оголошені у судовому засіданні тільки за згодою осіб, визначених Цивільним кодексом України. Це правило застосовується при дослідженні звуко- і відеозаписів такого самого характеру.

7. Про розгляд справи у закритому судовому засіданні постановляється ухвала. Суд ухвалою може оголосити закритими судові засідання повністю або його частину.

8. Розгляд справи та вчинення окремих процесуальних дій у закритому судовому засіданні проводиться з дотриманням правил здійснення цивільного судочинства. Під час такого розгляду можуть бути присутні лише учасники справи, а в разі необхідності – свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі. Суд попереджає зазначених осіб про обов'язок не розголошувати інформацію, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбуваються в закритому судовому засіданні.

9. Використання систем відеоконференц-зв'язку у закритому судовому засіданні не допускається.

10. Якщо під час закритого судового засідання буде встановлено, що інформація, для забезпечення нерозголошення якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися в закритому судовому засіданні, вже є публічно доступною або обмеження доступу до інформації є безпідставним чи не відповідає закону, суд постановляє ухвалу про подальший розгляд справи у відкритому судовому засіданні.

11. Суд під час судового розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та/або звукозаписувального технічного засобу, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Порядок такого фіксування встановлюється цим Кодексом.

12. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому цим Кодексом.

13. Судове рішення (повне або скорочене), ухвалене у відкритому судовому засіданні, оголошується прилюдно.

Якщо судовий розгляд відбувався в закритому судовому засіданні, прилюдно оголошується лише вступна та резолютивна частини рішення, якщо такі частини не містять інформацію, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувались в закритому судовому засіданні. Якщо вступна та резолютивна частини рішення містять таку інформацію, їх оголошення здійснюється в закритому судовому засіданні.

14. Ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа, яка не є стороною у справі, має право на доступ до судових рішень судів у порядку, встановленому законом.

15. Особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки, мають право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії рішень і ухвал.

Стаття 111. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система

1. У судах функціонує Єдина судова інформаційна (автоматизована) система.

2. Позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в день надходження документів.

3. Визначення судді, а в разі колегіального розгляду – судді-доповідача, для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою

інформаційною (автоматизованою) системою під час реєстрації документів, зазначених в частині другій цієї статті, а також в інших випадках визначення складу суду на будь-якій стадії судового процесу, з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ.

4. Справа, розгляд якої відповідно до цього Кодексу здійснюється колегією суддів в обов'язковому порядку, розглядається постійною колегією суддів відповідного суду, до складу якої входить визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою суддя-доповідач.

Персональний склад постійних колегій суддів (в тому числі головуючий суддя з числа суддів колегії) визначається зборами суддів відповідного суду строком на один рік.

Якщо суддя, який є головуючим суддею у складі постійної колегії суддів, не може брати участь у розгляді справи, головуючим у такій судовій справі є суддя-доповідач.

5. Якщо справа має розглядатися суддею одноособово, але цим Кодексом передбачена можливість колегіального розгляду такої справи, така справа розглядається постійною колегією суддів, до складу якої входить суддя відповідного суду, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ.

У такому випадку суддею-доповідачем у справі є суддя, визначений Єдиною судовою інформаційною (автоматизованою) системою при первісному розподілі справ.

6. Невирішені судові справи за вмотивованим розпорядженням керівника апарату суду, що додається до матеріалів справи, передаються для повторного автоматизованого розподілу справ виключно у разі, коли суддя (якщо справа розглядається одноособово) або суддя- доповідач із складу колегії суддів (якщо справа розглядається колегіально) у передбачених законом випадках не можуть продовжувати розгляд справи, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені цим Кодексом.

7. Якщо із складу колегії суддів не може продовжувати розгляд справи суддя, який не є суддею-доповідачем у такій справі, що може

перешкодити розгляду справи у строки, встановлені цим Кодексом, заміна такого судді відбувається за розпорядженням голови суду з числа суддів іншої постійної колегії суддів, яка визначається зборами суддів відповідного суду як резервна для колегії суддів, що розглядає справу, строком на один рік.

Якщо з числа суддів резервної постійної колегії суддів неможливо змінити суддю, що вибув, – для його заміни проводиться повторний автоматичний розподіл. У такому разі суддя, визначений за допомогою повторного автоматичного розподілу, розглядає у складі колегії суддів замість вибулого судді усі невіршені справи, що розглядає така колегія суддів, на весь час відсутності вибулого судді.

8. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система не застосовується для визначення судді (складу колегії суддів, якщо справа розглядається колегіально) для розгляду конкретної справи виключно у разі настання обставин, які об'єктивно унеможливили її функціонування та тривають понад п'ять робочих днів.

9. Єдина судова інформаційна (автоматизована) система у відповідності до закону забезпечує обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також участь учасників справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

10. Суд направляє судові рішення, судові повістки, судові повістки-повідомлення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі з застосуванням Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему.

11. Адвокати, нотаріуси, державні органи та органи місцевого самоврядування реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в обов'язковому порядку. Суд направляє таким особам будь-які документи виключно в електронній формі, що не позбавляє їх права отримати оригінал судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Інші особи реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі в добровільному порядку.

12. Суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази

у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться у електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему.

13. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та у разі необхідності можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції, або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції, Верховним Судом України після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення.

14. Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему встановлює особливості застосування цієї статті та затверджується Державною судовою адміністрацією України.

Стаття 42. Документи, що посвідчують повноваження представників

1. Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути посвідчені такими документами:

- 1) довіреністю фізичної особи;
- 2) довіреністю юридичної особи або документами, що посвідчують службове становище і повноваження її керівника;
- 3) свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна.

2. Довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або, у випадках, встановлених законом, іншою особою, або судом.

У разі задоволення заявленого клопотання щодо посвідчення довіреності на ведення справи, що розглядається, суд без виходу до нарадчої кімнати постановляє ухвалу, яка заноситься секретарем судового засідання до журналу судового засідання, а сама довіреність або засвідчена підписом судді копія з неї приєднується до справи.

Довіреність фізичної особи, за зверненням якої прийнято рішення про надання їй безоплатної вторинної правової допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), який прийняв таке рішення.

3. Довіреність від імені юридичної особи видається за підписом посадової особи, уповноваженої на це законом, статутом або положенням, з прикладенням печатки юридичної особи (за наявності).

4. Повноваження адвоката як представника посвідчуються довіреністю згідно з вимогами частин першої та другої цієї статті або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

5. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у порядку, визначеному законом, приєднуються до матеріалів справи.

6. Представник, у разі звернення до суду чи подання до суду документів в електронній формі, з метою підтвердження своїх повноважень може подати довіреність або ордер у електронній формі або електронну копію довіреності, засвідчену його електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Стаття 64. Письмові докази

1. Письмовими доказами є документи, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

2. Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

3. Копії документів вважаються засвідченими належним чином, якщо їх засвідчено в порядку, встановленому чинним законодавством.

4. Якщо цим Кодексом передбачено право учасника справи подавати письмові докази в копіях (електронних копіях), такий учасник справи має право їх подавати в копіях лише у разі наявності у нього оригіналів або належним чином посвідчених копій таких доказів. Відповідний учасник справи засвідчує відповідність копії письмового доказу оригіналу своїм підписом, з зазначенням дати такого засвідчення, або електронним цифровим підписом у разі подання документів у електронній формі.

5. Якщо подано копію (електронну копію) письмового доказу, суд за клопотанням учасника справи зобов'язує відповідну сторону подати оригінал. Суд має право з власної ініціативи зобов'язати відпо-

відну сторону подати оригінал письмового доказу. У разі неподання оригіналу письмового доказу на вимогу суду такий доказ не береться судом до уваги.

6. Електронні документи, підписані електронним цифровим підписом, приймаються судом до розгляду як письмові докази. Документи, отримані за допомогою факсимільного, електронного чи інших аналогічних засобів зв'язку без електронного цифрового підпису, приймаються судом до розгляду як письмові докази у випадках і в порядку, які встановлені законом або договором.

7. Іноземний офіційний документ, що підлягає дипломатичній або консульській легалізації, може бути письмовим доказом, якщо він легалізований у встановленому порядку. Іноземні офіційні документи визнаються письмовими доказами без їх легалізації у випадках, передбачених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 66¹. Інші матеріали

1. Іншими матеріалами, які можуть бути використані як докази, є інші носії інформації, крім письмових та речових доказів, що містять дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема матеріали відео- і фотозйомки, аудіозапису, веб-сайти (сторінки), файли, інші місця збереження даних в мережі Інтернет, дані щодо електронних комунікацій, що зберігаються на відповідних носіях.

Стаття 74. Судові повістки

1. Судові виклики здійснюються судовими повістками про виклик.
2. Судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями.

3. Судові повістки про виклик у суд надсилаються учасникам справи, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам, а судові повістки-повідомлення – учасникам справи з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою.

4. Судова повістка про виклик повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше

ніж за п'ять днів до судового засідання, а судова повістка-повідомлення – завчасно. Положення цієї частини не поширюються на випадки, передбачені абзацом другим частини третьої статті 191 цього Кодексу.

5. Судова повістка разом із розпискою, а у випадках, встановлених цим Кодексом, разом з копіями відповідних документів надсилається на офіційну електронну адресу у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси або рекомендованим листом з повідомленням про вручення у випадку якщо така адреса відсутня, або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншим учасником справи. Сторони чи її представники за їх згодою можуть бути видані судові повістки для вручення відповідним учасникам цивільного процесу. Судова повістка може бути вручена безпосередньо в суді, а у разі відкладення розгляду справи про час і місце наступного засідання може бути повідомлено під розписку.

У разі ненадання учасниками справи інформації щодо їх адреси, судова повістка надсилається:

1) юридичним особам та фізичним особам – підприємцям – за адресою місцезнаходження (місця проживання), що зазначена в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

2) фізичним особам, які не мають статусу підприємців, – за адресою їх місця проживання чи місця перебування, зареєстрованою у встановленому законом порядку.

У разі відсутності учасників справи за такою адресою, вважається, що судовий виклик або судове повідомлення вручене їм належним чином.

6. Учасники справи, а також свідки, експерти, спеціалісти і перекладачі можуть бути повідомлені або викликані в суд телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

7. Якщо насправді особа не проживає за адресою, повідомленою суду, судова повістка може бути надіслана за місцем її роботи.

8. Судова повістка юридичній особі направляється за її місцезнаходженням або за місцезнаходженням її представництва, філії, якщо позов виник у зв'язку з їх діяльністю.

9. Відповідач, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, викликається в суд через оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України. З опублікуванням оголошення про виклик відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи. На ці випадки поширюється правило частини четвертої цієї статті.

10. Порядок публікації оголошень на веб-порталі судової влади України затверджується Радою суддів України за погодженням з Державною судовою адміністрацією України.

11. За наявності відповідної письмової заяви учасника справи та відповідної технічної можливості, повідомлення про призначення справи до розгляду та про час і місце проведення судового засідання може додатково здійснюватися судом з використанням засобів мобільного зв'язку шляхом надсилання такому учаснику справи текстових повідомлень.

Стаття 97. Підсудність

1. Заява про видачу судового наказу подається до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, встановленими цим Кодексом.

2. Якщо заява про видачу судового наказу подається в електронній формі до боржника, який має зареєстровану офіційну електронну адресу, така заява подається до Броварського міськрайонного суду Київської області.

Стаття 98. Форма і зміст заяви про видачу судового наказу

1. Заява про видачу судового наказу подається до суду у письмовій формі та підписується заявником або його представником.

2. У заяві повинно бути зазначено:

1) найменування суду, до якого подається заява;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України заявника та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків заявника та боржника (для

фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта заявника та боржника (для фізичних осіб – громадян України), а також інші дані, якщо вони відомі заявнику, які ідентифікують боржника;

3) ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові) представника заявника, якщо заява подається представником, його місце проживання або місцезнаходження;

4) вимоги заявника і обставини, на яких вони ґрунтуються;

5) перелік доказів, якими заявник обґрунтовує обставини, на яких ґрунтуються його вимоги та які підтверджують безспірність вимог.

3. До заяви про видачу судового наказу додаються:

1) документ, що підтверджує сплату судового збору;

2) документ, що підтверджує повноваження представника – якщо заява підписана представником заявника;

3) копія договору, укладеного в письмовій (в тому числі електронній) формі, за яким пред'явлено вимоги про стягнення грошової заборгованості;

4) інші документи, що підтверджують обставини, якими заявник обґрунтовує свої вимоги.

4. Якщо заяву подано в електронній формі до боржника, який має зареєстровану офіційну електронну адресу, заявник в подальшому повинен подавати будь-які інші процесуальні документи у справі виключно в електронній формі.

Стаття 103. Зміст судового наказу

1. У судовому наказі зазначаються:

1) дата видачі наказу;

2) найменування суду, прізвище та ініціали судді, який видав судовий наказ;

3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) стягувача і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України стягувача та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків стягувача та боржника (для фізичних осіб) за його наяв-

ності або номер і серія паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб – громадян України, а також інші дані, якщо вони відомі суду, які ідентифікують стягувача та боржника;

4) посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги;

5) сума грошових коштів, які підлягають стягненню;

6) сума судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника;

7) відомості про порядок та строки подання заяви про скасування судового наказу;

8) дата набрання судовим наказом законної сили;

9) строк пред'явлення судового наказу до виконання;

10) дата видачі судового наказу стягувачу.

2. Зазначені в пунктах 8–10 частини першої цієї статті відомості вносяться до судового наказу у день його видачі стягувачу для пред'явлення до виконання.

3. Судовий наказ складається і підписується суддею у двох примірниках, один з яких залишається у справі, а другий скріплюється печаткою суду і видається під розписку, або надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу або цінним листом з описом вкладеного після набрання ним законної сили у разі відсутності електронної офіційної адреси.

Стаття 106. Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачеві

1. У разі ненадходження від боржника заяви про скасування судового наказу протягом трьох днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набирає законної сили.

2. Суд протягом п'яти днів з дня набрання судовим наказом законної сили видає його під розписку, або надсилає стягувачу рекомендованим або цінним листом з описом вкладеного. Копія наказу направляється заявнику на його офіційну електронну адресу.

Стаття 112. Система автоматизованого арешту коштів

1. У судах функціонує система автоматизованого арешту коштів, що забезпечує оперативне накладення арешту на грошові кошти, які

знаходяться на банківських рахунках, у випадках, передбачених цим Кодексом.

2. Користувачами системи автоматизованого арешту коштів на банківських рахунках у суді є судді.

3. Інформація щодо арешту коштів на підставі ухвали суду про забезпечення позову вноситься суддею (суддею-доповідачем – у разі колегіального розгляду справи) до системи автоматизованого арешту коштів, скріплюється його електронним цифровим підписом та підлягає кодуванню.

4. Система автоматизованого арешту коштів підлягає захисту із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю.

5. Порядок функціонування системи автоматизованого арешту коштів визначається Положенням про систему автоматизованого арешту коштів, що затверджується Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Міністерством юстиції України та Національним банком України.

6. Несанкціоноване втручання в роботу системи автоматизованого арешту коштів тягне відповідальність, установлену законом.

Стаття 154¹. Виконання ухвали про забезпечення позову

1. Ухвала суду про забезпечення позову підлягає негайному виконанню з дня її постановлення незалежно від відкриття виконавчого провадження.

2. Копія ухвали про забезпечення позову в залежності від виду вжитих заходів направляється судом також для негайного виконання у державні органи, інші органи, що здійснюють державну реєстрацію майна або прав на нього, для вжиття необхідних заходів щодо державної реєстрації обтяжень у зв'язку із вжиттям заходів забезпечення позову.

3. Ухвала про арешт морського судна є підставою для затримання судна або обмеження в його пересуванні в порту, де знаходиться або до якого прямує таке судно, до моменту скасування заходів із забезпечення позову у вигляді арешту морського судна. Після вручення копії ухвали про арешт судна капітан морського порту, де знаходиться судно, філія Адміністрації морських портів України в морському порту, де

знаходиться судно, відповідні органи Державної прикордонної служби та органи доходів і зборів зобов'язані вжити заходів, що унеможливають вихід арештованого судна з порту.

4. У разі забезпечення позову шляхом накладення арешту на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку, ухвала про забезпечення позову підлягає негайному виконанню з моменту її постановлення шляхом внесення відповідного запису до системи автоматизованого арешту коштів.

Запис про накладення арешту на грошові кошти вноситься до системи автоматизованого арешту коштів суддею (суддею-доповідачем – у разі колегіального розгляду справи), який постановив ухвалу про забезпечення позову в порядку, встановленому Положенням про систему автоматизованого арешту коштів.

5. Запис про накладення арешту повинен містити:

1) інформацію про особу, щодо якої вжито заходи забезпечення позову;

2) суму грошових коштів, на яку накладено арешт;

3) копію ухвали про забезпечення позову в електронній формі.

Запис, що вноситься до системи автоматизованого арешту коштів, скріплюється електронним цифровим підписом судді (судді-доповідача), який постановив ухвалу про забезпечення позову.

Стаття 158¹. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції

1. Суд за власною ініціативою або за клопотанням учасника судового процесу може винести ухвалу про його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, в тому числі у випадку коли його явка в судові засідання визнана судом обов'язковою.

2. У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніше як за п'ять днів до дня проведення судового засідання, в якому відбуватиметься така участь.

3. Сторони у справі, треті особи: інваліди першої або другої груп, особи, які доглядають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів,

мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням електронного цифрового підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему з використанням власних технічних засобів.

4. Клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду може бути подано не пізніше як за три дні до дня проведення судового засідання, в якому відбуватиметься така участь.

5. Суд, враховуючи обставини справи та характер спірних правовідносин, може відмовити учаснику судового процесу у задоволенні клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, або скасувати ухвалу про надання такому учаснику судового процесу дозволу на участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції повністю або частково.

Таке рішення суду не позбавляє права відповідного учасника судового процесу клопотати про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду.

6. З метою встановлення особи такого учасника судового процесу, а також підтвердження її статусу (стану) суд використовує скан-копії її паспорта, а також інших документів, що підтверджують її статус (стан), які містяться в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі.

7. Реєстрація таких осіб в Єдиній судовій інформаційній (автоматизованій) системі здійснюється у відповідності до Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему безкоштовно не пізніше наступного дня після надходження відповідної заяви такої особи у будь-якому місцевому суді загальної юрисдикції.

8. Учасник судового процесу може клопотати про участь у режимі відеоконференції в одному або декількох судових засіданнях чи протягом всього розгляду справи.

9. Питання про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції вирішується судом за наявності відповідного клопотання або за власною ініціативою не пізніше як за два дні до дня проведення такого судового засідання. Ухвала суду, винесена за наслідками вирішення цього питання, оскарженню не підлягає.

10. Ухвала про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції повинна містити:

1) найменування суду, якому доручається забезпечити проведення відеоконференції;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові (за його наявності) – для фізичних осіб) особи, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, та її процесуальний статус;

3) дату і час проведення судового засідання.

11. Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання (крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті), та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. З метою забезпечення своєчасного проведення відеоконференції копія ухвали також може бути надіслана за допомогою кур'єра, факсу або електронної пошти.

12. Суд, який здійснює організацію відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

13. Використовувані судом та учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

14. Суд повинен пересвідчитись у виконанні вимог частини тринадцятої цієї статті на початку судового засідання.

15. Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відеозапису. Носій відеозапису відеоконференції є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

16. У разі якщо особа, яка подала клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, з'явилася до зали судового

засідання, така особа бере участь у судовому засіданні в загальному порядку.

17. Участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції згідно з правилами цієї статті може відбуватися під час розгляду справ у судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій та перегляду справ Верховним Судом України.

18. Суд, який розглядає справу, відмовляє в задоволенні клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції або скасовує ухвалу про надання такого дозволу виключно у випадках, якщо:

- 1) розгляд справи здійснюється в закритому судовому засіданні;
- 2) відсутня технічна можливість для участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції;
- 3) клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції подане пізніше строку, передбаченого частиною другою або четвертою цієї статті;
- 4) у клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції не зазначено суд, в якому необхідно забезпечити її проведення (крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті);
- 5) судом вже постановлялась ухвала про участь особи, яка подала клопотання, у судовому засіданні в режимі відеоконференції, але вказана особа без поважних причин не взяла участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції;
- 6) судом вже постановлялась ухвала про участь особи, яка подала клопотання, у судовому засіданні в режимі відеоконференції, але якість зображення і звуку не відповідала вимогам, передбаченим частиною тринадцятою цієї статті.

Стаття 209. Порядок ухвалення рішень та постановлення ухвал, їх форма

1. Суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду.

2. Рішення суду ухвалюється, оформлюється і підписується в нарадчій кімнаті суддею, а в разі колегіального розгляду – суддями, які розглядали справу.

3. У виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня закінчення розгляду справи, але вступну і резолютивну частини суд має проголосити в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи. Рішення суду, що містить вступну та резолютивну частини, має бути підписане всім складом суду і приєднане до справи.

4. Ухвали суду, які оформлюються окремим процесуальним документом, постановляються в нарадчій кімнаті, інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати.

5. Ухвали суду, постановлені окремим процесуальним документом, підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи. Ухвали, постановлені судом, не виходячи до нарадчої кімнати, заносяться до журналу судового засідання.

6. Ухвали, постановлені в судовому засіданні, оголошуються негайно після їх постановлення.

7. Виправлення в рішеннях і ухвалах повинні бути застережені перед підписом судді.

8. Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах.

Судові рішення в електронній формі оформляються згідно з вимогами законодавства у сфері електронних документів та електронно-го документообігу, а також електронного цифрового підпису.

Стаття 222. Вручення судового рішення учасникам справи

1. Копії повного судового рішення вручаються учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, негайно після проголошення такого рішення.

2. У разі проголошення тільки скороченого (вступної та резолютивної частин) судового рішення, учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, за їх заявою негайно після його проголошення видаються копії скороченого судового рішення.

3. У разі проголошення в судовому засіданні скороченого рішення суд надсилає учасникам справи копію повного судового рішення протягом двох днів з дня його складання в електронній формі у порядку,

встановленому законом, – у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса у особи відсутня.

4. За заявою учасника справи копія повного судового рішення вручається йому під розписку безпосередньо в суді.

5. Учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня.

6. Днем вручення судового рішення є:

1) день вручення судового рішення під розписку безпосередньо у суді;

2) день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи;

3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення;

4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місця знаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду;

5) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місця знаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

7. Якщо копію судового рішення вручено представникові, вважається, що його вручено й особі, яку він представляє.

8. Якщо судовим рішенням відповідачеві заборонено вчиняти певні дії або накладено арешт на його майно і виконання такого рішення потребуватиме вчинення дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами, в тому числі внесення записів до відповідних реєстрів, копія такого судового рішення також надсилається судом цим органам та (або) особам у строки та порядку, визначені цією статтею для негайного виконання.

9. Копії судових рішень можуть бути видані повторно за заявою особи у порядку, встановленому законодавством.

10. Судові рішення, які направляються учасникам справи в електронній формі, повинні відповідати вимогам до оригіналу електронного документа, встановленим Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг».

Стаття 368. Звернення судових рішень до виконання

1. Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

Підставою для виконання суб'єктом державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань судового рішення, що набрало законної сили, є його примірник в електронній формі, надісланий суб'єкту державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром судових рішень та Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, затвердженому Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

2. За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист тим судом у якому знаходиться справа на момент подання відповідної заяви не пізніше наступного дня з дня подання відповідної заяви. Якщо на підставі ухваленого рішення належить передати майно, що перебуває в кількох місцях, або якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, суд має право за заявою стягувачів видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину рішення треба виконати за кожним виконавчим листом.

3. Виконавчі документи про стягнення судового збору надсилаються судом до Державної судової адміністрації України.

4. Суд не пізніше наступного дня з дня набрання судовим рішенням законної сили вносить відповідний виконавчий документ в електронній

формі до реєстру виконавчих документів у порядку, затвердженому Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

Якщо суд допустив негайне виконання рішення суд не пізніше наступного дня після проголошення рішення вносить відповідний виконавчий документ в електронній формі до реєстру виконавчих документів у порядку, затвердженому Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

5. Якщо судом було вжито заходів щодо забезпечення позову за заявою осіб, на користь яких ухвалено судові рішення, суд разом із виконавчим листом видає копію документів, які підтверджують виконання ухвали суду про забезпечення позову та не пізніше наступного дня вносить такі документи в електронній формі до реєстру виконавчих документів у порядку, затвердженому Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

6. У разі часткового задоволення первісного і зустрічного позовів виконавчі листи про стягнення грошових сум видаються окремо по кожному позову. За заявою будь-якої сторони суд може видати виконавчий лист лише стороні, на користь якої присуджено грошову суму у більшому розмірі, про стягнення різниці у присуджених до стягнення грошових сум. В такому випадку сторони вважаються такими, що виконали судові рішення щодо стягнення грошових сум, щодо яких судом було проведено взаємозалік.

7. У разі вирішення питання про виправлення помилки у виконавчому документі; визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим документом; видачу дубліката виконавчого документа; поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання; відстрочку чи розстрочку виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання; звернення стягнення на грошові кошти, що належать третім особам; зупинення виконання судового рішення; заміну сторони виконавчого провадження суд вносить відповідну ухвалу до реєстру виконавчих проваджень не пізніше двох днів з дня її постановлення у порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті.

Наукове видання

Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»

Бринцев Олексій Васильович

**«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД» В УКРАЇНІ.
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Монографія

Редактор *О. М. Нещеретна*

Коректори *Н. Ю. Шестьора*

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 18.11.2016.
Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 4,19. Обл.-вид. арк. 3,40. Вид. № 1536.
Тираж ___ прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Леонов
Тел. (057) 717-28-80